

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

І. Р. КІНДРАТ

Україна, м. Рівне, Рівненський навчально-виховний комплекс №1, Рівненський
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Інноваційність та інтегративність є основоположними характеристиками сучасного соціокультурного простору освіти, орієнтованого насамперед на особистісний розвиток дитини та формування у неї цілісної картини світу. Надзвичайну роль у формуванні людини, у визначенні нею позитивних стратегій життєтворчості відіграє серед інших засобів художнє слово, книга, що уособлює в собі не просто артефакт народної історії й культури, а символізує художнє слово як надбання дорогоцінної скарбниці українського народу та джерело формування світоглядних уявлень у дітей, починаючи з наймолодшого віку (Н. Гавриш, Р. Жуковська, М. Коніна, Г. Беленька, Т. Конюхова та ін.). О. В. Запорожець, пояснюючи механізм процесу розуміння казки, писав: «Перші кроки, які робить дитина на шляху розуміння художнього твору, можуть суттєво вплинути на формування її особистості, на її моральний розвиток»[3]. Ці положення є підґрунтям дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу», наукове керівництво якою здійснює Н. Гавриш. Одним із завдань дослідно-експериментальної роботи є розроблення та апробування педагогічної технології, основу якої складатиме система (цикли) занять з використанням авторських і фольклорних літературних творів для дітей дошкільного віку. У даному контексті особливої ваги набуває проблема осучаснення змісту і способів роботи з книгою в освітньому процесі ДНЗ, побудованому на інтеграційних засадах, і тому коротка характеристика інноваційних підходів до використання літературних творів є метою даного виступу.

Суттєвим є те, що розроблена у ході експериментальної роботи змістовно-процесуальна модель інтеграції художнього слова в освітній процес зорієнтована передусім на застосування літературних засобів у різних видах дитячої діяльності. Ця модель реалізується через тижневі циклограми розвивального спілкування педагога з

дітьми на основі перспективного планування освітньої роботи за тематичними блоками з використанням художнього слова в усіх видах дитячої діяльності протягом дня.

Зазначимо, що в ході двох етапів експерименту (у період з травня 2012 по січень 2014 року) розроблено та реалізуються концептуальні ідеї створення цілісної системи формування світогляду дошкільників в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу за провідною роллю художнього слова. Конкретизуємо їх.

По-перше, це - опора на **принципи формування світогляду дошкільників** в інтегрованому просторі дошкільного закладу (науковості; системності; послідовності; поступового ускладнення змісту; унаочнення змісту інформації та процесу її здобуття і осмислення). Ми розглядаємо художнє слово як чинник впливу на кожен із виокремлених на основі наукового аналізу компонентів світогляду: *соціально-моральний* (передбачає засвоєння дитиною основних моральних законів і пов'язаних з ними елементарних правил соціального буття), *когнітивний* (уявлення, знання, елементарні поняття про образ Світу, що стають платформою для формулювання власних суджень і переконань), *емоційно-ціннісний* (емоційно-ціннісні уявлення), *поведінковий* (способи вирішення різноманітних життєвих проблем на основі системи життєвих цінностей, ставлення до себе, людей та світу), *мовленнєвий*, що є умовою та засобом виявлення дитиною елементів власного світогляду[1]. На кожен з цих компонентів має вплив художня література: як засіб подачі (переживання) морального змісту, як засіб інформації (джерело пізнавального змісту) та засіб емоційного впливу. Тому, безперечно, використання художнього слова потребує урахування принципів відбору літературних творів для дітей дошкільного віку (зв'язку тематики літературних творів із життям та інтересами дітей; динамічності розгортання сюжету; чіткої структурно-композиційної організації тексту тощо).

По-друге, це – розробка системи освітньої роботи за тематичними блоками (циклами) на основі **технології складання інтелектуальних карт** з використанням літературних творів як важливої складової освітньої діяльності – як змістової, так і процесуальної (через синтез різних видів дитячої художньо-естетичної діяльності, організацію багатоканального сприймання тексту, застосування системи завдань на основі літературних творів для різних способів організації вихованців в освітньому середовищі). Так, один з варіантів роботи з літературними творами – покладання в основу тематичного циклу (або дня як частини циклу) жанру літературних творів («Де

заховалася ти, осене, в казках?», «Живе зима у казці», «Казкові сімейки» та ін.). Інструментом планування пізнавального змісту тематичного циклу є *інтелектуальна карта*, яка окреслює пізнавальне поле різних художніх творів до певної теми. Інтелектуальна карта є також засобом і способом планування освітньої роботи і за окремим літературним твором – через відображення змістових аспектів літературного твору, ключових ідей, які можуть бути реалізовані на його основі, а також засобів і методів, за допомогою яких можна реалізувати цей зміст (рис. 1). Виокремлення різних змістових ліній конкретного літературного твору, розгортання на їх основі пізнавального змісту відповідної спрямованості, забезпечення різноманітних форм «проживання» дітьми літературного тексту у різних видах діяльності є характеристиками **текстоцентричного підходу** до організації освітньої роботи з літературним твором (Н. Гавриш).

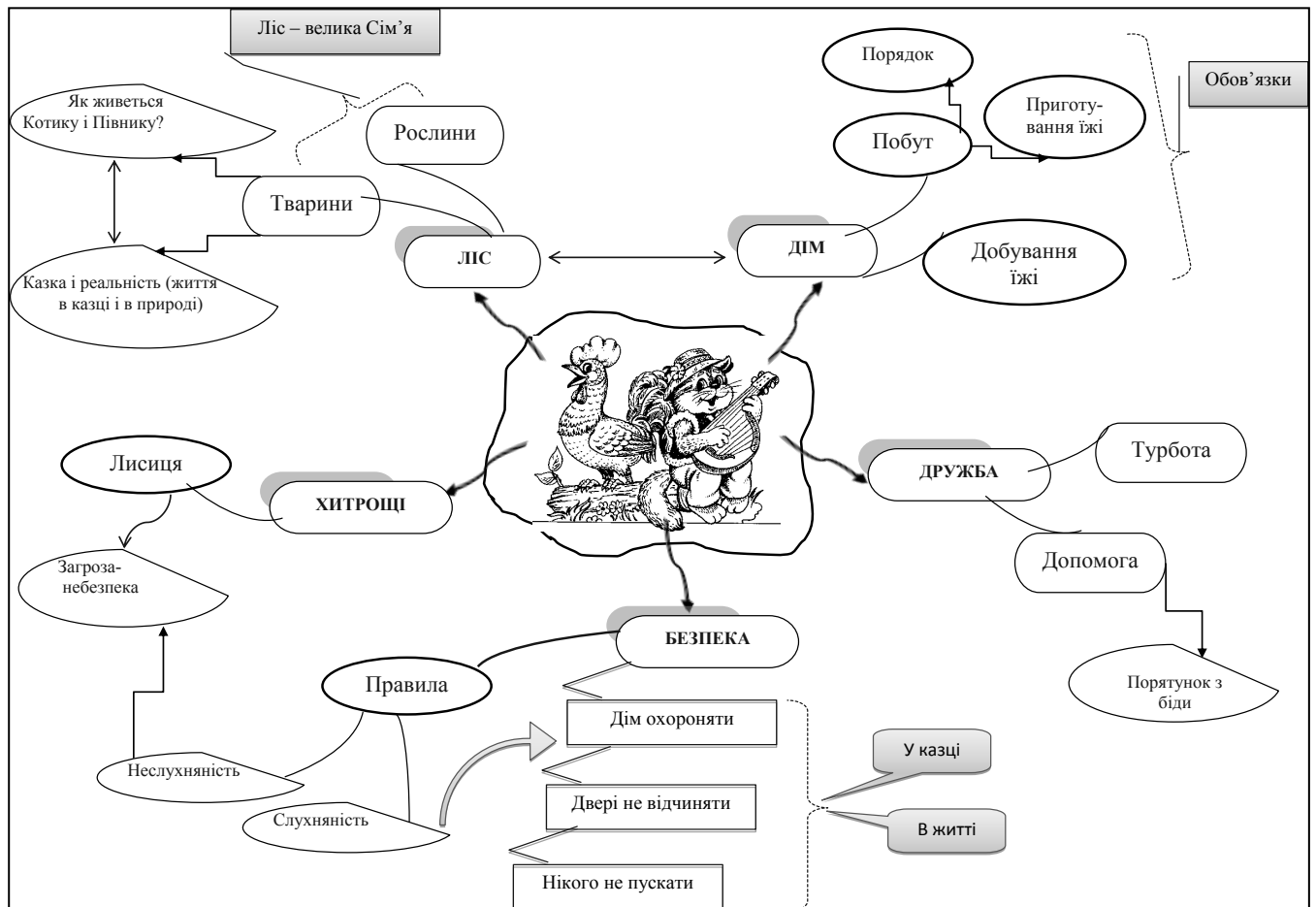

Рис. 1. Інтелектуальна карта до казки «Котик і Півник»

Інтелектуальна карта допомагає вихователю осмислити ключову ідею та багаторівневу сутність літературного твору та організувати на основі художнього тексту творчу взаємодію з дітьми, що дає можливість занурити дітей у сприймання і прийняття ідей літературного твору, допомагає їм набувати життєвий досвід через осмислення дій персонажів в описаних подіях [2].

По-третє, однією з концептуальних ідей створення цілісної системи формування світогляду дошкільників в інтегрованому освітньому просторі дошкільного закладу за провідною роллю художнього слова **є комплексне застосування різноманітних методів, прийомів, засобів формування світогляду** дітей, зокрема, системи завдань для різних способів організації вихованців в освітньому середовищі: індивідуального, парного, підгрупового, фронтального. Так, для прикладу наведемо розробку та використання *асоціативних карт*. Асоціативна карта - це укладене на основі асоціацій образне понятійне поле певної теми. Укладаючи таку карту, у центрі аркуша ми розміщуємо зображення ключового поняття теми, яка опрацьовується, а простір навколо неї заповнюємо малюнками-асоціаціями, що ілюструють тему, мають певний стосунок до ключового поняття (разом з тим можуть бути окремі картинки, що ніяк з ним не пов'язані). Зазвичай дитині пропонують з'єднати лініями взаємопов'язані з ключовим поняттям малюнки та пояснити свій вибір. У контексті дослідно-експериментальної роботи мають цінність асоціативні карти, укладені як до окремих тем (оскільки вони ілюструють інтеграцію змісту освіти), так і – особливо – до літературних творів (як засіб активізації пізнавально-мовленнєвої діяльності дітей через візуалізацію змісту твору, встановлення та обґрунтування смислових та сюжетних взаємозв'язків у його межах тощо)[4]. Особливу увагу приділяємо урізноманітненню форм набуття дітьми пізнавального досвіду в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу, що є одним з чинників гнучкості моделей конструктивної психолого-педагогічної взаємодії педагогів і дітей в освітньому процесі.

Отже, модель інтеграції літературних творів в освітній процес дошкільного навчального закладу передбачає використання потенційних розвивально-виховних можливостей художнього слова (фольклорного та авторського) через впровадження нових цікавих форм, методів, прийомів роботи з художньою літературою і включення дітей у взаємодію з дорослим, зокрема, на основі текстоцентричного підходу. Це забезпечує інноваційність освітньої діяльності на основі принципів особистісно орієнтованої освіти і водночас створює особливий, неповторний дух закладу, що виявляється у спрямованості діяльності колективу на формування світоглядних уявлень

у дошкільників та розкриття потенційних можливостей кожної дитини в інтелектуальному, духовному, особистісному аспектах.

Література

1. Гавриш Н. В., Велика О. В., Кіндрат І. Р., Лацонova І. А.. Прорезультати підготовчого етапудослідно-експериментальної роботи за темою «Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу» / Вісн.Луган. нац. ун-туімені Тараса Шевченка. -2013. - № 13 (272). - Ч. II. – С.94-103.
2. Гавриш Н. В. Книжка – вихователь і учитель, або Як допомогти дитині відкрити важливі смисли за допомогою художнього твору / Н. В. Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу: спеціал. журн. – 2013. - № 6. – С. 4-12.
3. Запорожец А. В. Психология восприятия ребенком дошкольником литературного произведения: Тезисы докладов. — М., 1948, С. 73 –76.
4. Кіндрат І. Р. Асоціативні карти в організації навчально-пізнавальної діяльності дітей / І. Р. Кіндрат // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. - № 11. - С. 30 – 34.